అడిగిరాని వరాలు

సత్రం అరుగుమీద పడుకున్న రవణయ్య వులికిపడి లేచి కూచుంటూ "అరరే, బాగా తెల్లవారిపోయినట్టుందే" అనుకున్నాడు. పల్లెటూళ్ళలోనైతే అప్పటికి బాగా భళ్ళుమని తెల్లవారినట్టే లెక్క. పట్టణాల్లో దారివేరు. ఇక్కడ వేకువ జామున నిద్రాదేవత చిద్విలాసం మరొక మోతాదు మితిమీరుతుందేమో ననిపిస్తుంది. నౌకరీ చేస్తూ ముప్ఫైయేళ్ళుగా రవణయ్య స్థిరపడిపోయిన రామాపురం స్వరూపంలో గూడా ఇప్పుడిప్పుడు సినిమా థియేటరు, రైసుమిల్లు, వేళకు సరిగ్గా 'భోజనం రెడీ' అంటూ బోర్డు తగిలించుకునే హోటళ్లులాంటి పట్టణం తాలూకు హంగులు వేరూనుకొని పోయినమాట నిజమే! కానీ అక్కడ యింకా ప్రాతస్సమయం కోడికూతకూ, పక్షుల కలకలరవాలకు, పైరు పచ్చులపై నుంచి చల్లగా మెల్లగా సాగివచ్చే కమ్మ తెమ్మెరకూ నోచుకుంటూనే వుంది. కోడి కూతకు బదులు రెండునిమిషాలపాటు చెవుల్లో చేరి గీపెట్టిన సైరను మోతతో రవణయ్య కలత నిద్ర, నిద్రలో కంటున్న కల, కలలో కలవరాలు అన్నీ ఒక్కసారిగా చెదరిపోయాయి. అతడు అరుగుపైన లేచి కూచునేసరికి ఎదురింటి గుమ్మంముందు రోడ్డులో సైకిలు నిలబెట్టి కుర్రాడొకడు 'పాల్ పాల్' అంటూ బెల్ మోగించేస్తున్నాడు. భుజాన పేడబుట్టతో ఆడమనిషి ఒకావిడ ప్రక్క యింటి గుమ్మంముందు "అమ్మా, ఆమ్మోయ్! తలుపు తలుపు" అంటూ కవాటాన్ని దబదబ బాదేస్తున్నది.

'నా జీవితమంతా ఏమిటి? సత్యంతో నేను చేసిన సాధనలే గదా!' అంటాడు మహాత్ముడు. రవణయ్య బ్రతుకంతా ఏమిటి? అది నమ్మకాలనే మిట్ట పల్లాల బాటలో క్రిందికి దొర్లి, పైకి ప్రాకుతూ నత్తగుల్లలా గమనం సాగిస్తున్న రెండెద్దులబండి. ఆ నమ్మకాల్లో ముప్పాతిక మువ్వీసం మూఢనమ్మకాలే కావచ్చు. కాని ఆశ నిరాశల పడుగు- పేకే మానవ జీవితమని నిర్వచించుకుంటే, రవణయ్యకు ఆశల్ని, నిరాశల్ని సరఫరా చేసినవి ఈ మూఢనమ్మకాలే! రవణయ్య సామాన్య మానవుడు. అతడి ఆశలూ, నిరాశలూ గొప్పగా అంచనా వేయదగ్గవికావు. ఉదయం లేవగానే భార్య ముఖం కనిపిస్తుంది. అది రవణయ్యకు ఆనందహేతువు. ఆరోజు తన తలపైన సిరి నృత్యం చేస్తుందని ఆతడి నమ్మకం. లేదా చెవులకు అమృతసేచనంలా ఓ శుభవార్త ఏవైపునుంచయినా రావచ్చు. కానీ రవణయ్యకు ఒళ్ళు విరచుకుని నిద్ర లేచినప్పుడల్లా భార్య ముఖమే కన్పిస్తుందని గ్యారంటీ ఏముంది? పొయిలోనుంచి లేచి తోకాడించుకుంటూ నడవలోకి పారిపోతున్న గండుపిల్లి, పెరట్లో జామచెట్టు కొమ్మపైన కాcకాc అంటూ కొలువు దీరిన ఒంటరి కాకి లాంటి క్షుద్రప్రాణులు గూడా తమ దర్శనంతో ఆడపాదడపా రవణయ్యను అనుగ్రహిస్తూ వచ్చాయి. నిర్భాగ్యుడు, రవణయ్య తన ఏభైనాలుగేళ్ళ జీవితం పొడుగునా దుశ్శకున బాధితుడు! అవి ఎదురైన రోజున అతడు గుండెను కాస్తా అరచేతిలోకి తీసుకుని గుప్పిట్లో గట్టిగా దాచుకునేవాడు! తన ప్రవర్తన సరిగ్గా లేదని డిస్ట్రిక్టుబోర్డు ఆఫీసునుంచి వూస్టింగు ఆర్డరు వచ్చేస్తుందేమో! ఉత్త పుణ్యానికి తనపైన ఆదినుంచీ పగబూనివున్న ఆచారి హెడ్మాస్టరుగారితో భేటీ అయి లేని పోని నేరాలు మోపుతాడేమో! ఆఫీసురూము

కెదురుగా నేరేడు కొమ్మకు వ్రేలాడుతున్న యినుప తుండు తను గంట కొడుతున్నప్పుడు తెగి తలపైన కూలిపోతుందేమో! ఏమో, ఎవరు చెప్పగలరు? ఈ లోకంలో అవాంతరాలకేనా కొదువ?

అప్పుడప్పుడే విచ్చిపోతున్న మసక చీకటిలో ప్రక్కయింటి తలుపును బాదేస్తున్న ఆడమనిషి ముఖం కనిపించగానే రవణయ్య గుండెల్లో రాయి పడినట్టయింది. ఆవిడ నుదుట కుంకుమ లేదు. కొంపదీసి వితంతువు కాదుగదా! కాదు. అయివుండదు. పనిమనిషి కదా. సైరన్ మ్రోగకముందే మొగుడి కౌగిలి విడిపించుకుని ఆదరా బాదరా యిలా పరుగెత్తి వచ్చి వుంటుంది. క్రితం రాత్రి పడుకోబోతూ నమలిన తాంబూలంతో ఎరుపెక్కిన ఆ పెదవులు, ఆ చెదరిన ముంగురులు, అన్నింటికన్న ముఖ్యం - కొప్పులోనుంచి తొంగి చూస్తున్న నాలుగైదు నలిగిన మల్లెపువ్వులు ఆవిషయాన్ని చెప్పకనే చెబుతున్నాయి. రవణయ్య చివుక్కునలేచి నిల్చుని రోడ్డుపైకి నడిచాడు.

ఆ క్షణంలో అతడికి ఏనుగంత బలమూ, ఏనుగెక్కినంత సంబరమూ కలిగాయి!

రోడ్డుపైన నడుస్తూ రవణయ్య తనకు రాత్రి ఎప్పుడు నిద్రపట్టిందా అన్న ఆలోచనలో పడ్డాడు. ఆ రాత్రికిక నిద్రలేదనుకున్న తర్వాత, తాలూకాఫీసులో టాంగుటాంగున గంట రెండుసార్లు మ్రోగిన తర్వాత ఎప్పుడో, ఎలాగో వచ్చేసింది నిద్ర! అన్నట్టు ఆ నిద్రలో ఏవో కలలు గూడా వచ్చినట్టున్నాయి. ఓహో! అవి వేకువ జామున వచ్చిన కలలు!

వేకువజామున కన్నకలలు తప్పకుండా పాటింపుకొస్తాయన్నది రవణయ్యకున్న వెయ్యి నమ్మకాల్లో ఒక్కటి.

రవణయ్య నిట్టూర్పు విడిచాడు. మనిషికి అరవై యేళ్ళు దగ్గరిస్తే 'ఆరులో మరులో' అన్నారు. ఇటీవల తనకు మతిమరుపు ఎక్కువైపోతోంది. లేకపోతే ఆ బండెడుకలల్లో మచ్చుకు ఒక్కటి జ్ఞప్తికి రాకూడదా! రవణయ్య మనో ఫలకం మీద కలలకు సంబంధించిన స్మృతులన్నీ మటుమాయమై ఊరుకున్నాయి. లేదంటే లీలగా నలుగురైదుగురు వ్యక్తులు తన కలల్లో తారట్లాడినట్టు మాత్రం ఆత దూహించుకోగలిగాడు - ఆ నలుగురు రైదుగురిలోనూ ముఖ్యుడు సూరిగాడు! తన కుమారుడి నింకా సూరిగాడుగానే భావిస్తున్నందుకు రవణయ్య కించపడ్డాడు. వాడు సూరిగాడు కాదు, సూర్యనారాయణ. ఈ సంగతి లోకానికి తెలిసి వచ్చేరోజు యిక ఎంతో దూరంలో లేదు!

రవణయ్య పెదవులపైన ఓ నవ్వు - తూర్పుకొండపైన విరిసిపోతున్న అరుణరాగంలాంటి లేనవ్వు పరవళ్ళుద్రొక్కుతూ అలా అలా గుంటలుపడ్డ దవడల మీదకి ప్రాకిపోయింది.

మరు క్షణాన రవణయ్య ఆలోచనలన్నీ వెంకటసుబ్బయ్యగారి వైపుకు ఉచ్చులు తెంచుకున్నాయి. రవణయ్య కలల్లో సంచారం నలిపిన నలుగురైదుగురిలో ఈ వెంకటసుబ్బయ్యగారు కూడా ఒకరు. కానీ రవణయ్యకు సూరి గాడెంత సన్నిహితుడో, ఎంత ఆత్మీయుడో - వెంకటసుబ్బయ్య గారంత దూరస్థులు. కాని వెంకటసుబ్బయ్య గారితో తనకు చెప్పుకోదగ్గ పరిచయ ముందని రవణయ్య అనుకుంటాడు. అలా అనుకోడానికి గల కారణాలను నెమరు వేసుకోడమంటే రవణయ్యకు చాలా యిష్టం! నాలుగేళ్ళకు ముందు యిదే డిస్ట్రిక్టు బోర్డు ప్రెసిడెంటు హోదాలో

వెంకటసుబ్బయ్యగారు రామాపురం విచ్చేసినప్పుడు తను లేతకొబ్బరి కాయలు కొట్టి చెంబునిండా ఆయనకు ఎడనీరు సమర్పించుకున్నాడు. మండుటెండలో ఆ ముప్పైమైళ్ళ కారు ప్రయాణము, ప్రయాణానంతరం హఠాత్తుగా వచ్చిన గుండెపోటు - ఆబాధ, అవన్నీ ఆయన మరచిపోని పక్షంలో, అప్పుడు తనచేసిన సపర్యలు సైతం ఆయనకు జ్ఞప్తిలో వుండకపోవు.

అప్పటికి రవణయ్య వెంకటసుబ్బయ్యగారి బంగళాదగ్గరికి వచ్చేశాడు. ఇనుపకమ్ముల గేటు మూసింది మూసినట్టే వుంది. రవణయ్య గేటుకానుకుని మూడంతస్తుల మేడవైపు చూడసాగాడు. ఈ మేడలో వెంకటసుబ్బయ్యగారు ఎక్కడో, ఏ గదిలోనో పడుకుని నిద్రపోతుంటారు. మేడకు నాలుగువైపులా చెట్లు, చెట్లకు చుట్టూ ప్రహరీగోడ, గోడప్రక్కన తారురోడ్డు, రోడ్డుకటువైపున పట్టణం! ఎంతసేపు చూచినా మేడలూ, మిల్లులూ, దుకాణాలు, గిడ్డంగులూ, పార్కులు, ఫ్యాక్టరీలు! ఈ పట్టణానికి దూరంగా ఎక్కడో సూర్యుడుదయిస్తాడు. అందుచేతనే కాబోలు పట్టణాల్లో ఆలస్యంగా తెల్లవారుతుంది. వెంకటసుబ్బయ్య గారు నిద్రలేవడానికికూడా ఆలస్యం కావచ్చు.

రవణయ్య పది బార్లలోవున్న కొళాయి దగ్గరకు వెళ్ళి, క్రింద పడివున్న యిటుక ముక్కను తీసుకుని వ్రేళ్ళతో నలిపి ఆ పొడితో తన అలవాటుప్రకారం దంతధావనం ముగించాడు. ఆతర్వాత మెల్లగా గేటు తెరుచుకుని లోపల ప్రవేశించి వెంకటసుబ్బయ్యగారెప్పుడు లేస్తారో - లేవనీ అనుకుంటూ భవనానికి దూరంగా ఓ చెట్టుక్రింద కూర్చున్నాడు.

రవణయ్య చెట్టుక్రింద కూర్చున్నప్పుడు గంట ఆరున్నర, ఏడుగంటలు తర్వాత, ఒక్కొక్క కన్నే తెరుస్తున్న సహస్రాక్షుడికి మల్లే భవనంలో కిటికీలు ఒకదానివెంబడి ఒకటి తెరచుకోసాగాయి. రేడియో జోలికి ఎవరో పోయినట్టున్నారు. నిశ్చల తపోనిష్ఠలో వున్న మహర్షితోనా చెలగాటం! కోపంతో ఒళ్ళు మరచిన మహర్షి శాపవాక్యంలా సంగీతం యిల్లంతటా మారుమ్రోగిపోతోంది. ఇటు ఈ వైపున రోడ్డులో 'బొంయ్ బొంయ్' మని కుయ్యిడుతూ బస్సులూ, లారీలు గాలిని దూసుకుపోతున్నాయి. ప్రక్కవీధిలో ఫ్యాక్టరీ పొగగొట్టం తాలూకు వేడి నిట్టూర్పులు గూడా ప్రారంభమై పోయాయి. 'అబ్బ! వెంకటసుబ్బయ్యగారు నిద్రలేవడానికి యింత తతంగం జరగాలేమో!' అనుకున్నాడు రవణయ్య!

గంట ఎనిమిదైంది. గేటు తెరుచుకుని కాకీ దుస్తుల్లో స్థూలకాయాన్నీ బంధించుకున్న పొట్టిమనిషి ఒకడు రవణయ్యను చూచీ చూడనట్టు భవనంవైపు విసవిస నడచిపోయాడు. అతడు గేటుదగ్గర కనిపించగానే రవణయ్య చెట్టుకానుకున్నవాడు లేచి నిటారుగా కూర్చున్నాడు. ఇతడు మేడలోకి వెళ్తున్నాడు తిరిగి వచ్చినప్పుడు ఇతడినడిగితే వెంకట సుబ్బయ్యగారు నిద్రలేచారోలేదో తెలుస్తుంది. కానీ యితగాడు త్వరగా తిరిగి వస్తాడని నమ్మక మేమిటి?....కానీ రవణయ్య అనుకున్నట్టు ఆ కాకీ దుస్తుల హ్రస్వకాయుడు భవనంలో ప్రవేశించలేదు. వెనుక వైపుకు వెళ్ళి రంయ్‌మని ఓ కారుని తెచ్చి సౌధ ప్రాంగణంలో నిలబెట్టి, రెండుసార్లు హారన్ మ్రోగించి క్రిందికి దూకేశాడు.

రవణయ్య లేచి నిల్చున్నాడు. వెంకట సుబ్బయ్యగారు నిద్రలేచేంతవరకూ తనను ఈ చెట్టు క్రింద కూచుని కునికిపాట్లు పడ్డంకన్నా, ఈ డ్రయివరు నెందుకు

మాట్లాడించ గూడదు? ఒక్కొక్కప్పుడు గొప్పవాళ్ళ యిళ్ళల్లో పనిచేసే వంట మనుషులు, కారు డ్రయివర్లలాంటి సామాన్యులవల్ల గూడా కార్యాలు సానుకూలమౌతాయి!

సమిధలాంటి పొగచుట్టను పళ్ళ మధ్య యిరికించి హోమకార్యతత్పరుడౌతున్న కారుడ్రయివరు రవణయ్యను పైకి క్రిందికి ఓసారి పరీక్షించి రెండు సార్లు వెళ్ళిపొమ్మనట్లు చేయివిసరి, చివరకు "ఏమిటి, ఎవరికోసం, ఏవూరు?" అంటూ అతడిపైకి మూడు ప్రశ్నలను సంధించి వదలి పెట్టాడు.

"మాది రామాపురం బాబూ!" వినయం ఉట్టిపడేలా ప్రత్యుత్తర మిచ్చాడు రవణయ్య. ముప్పయి నాలుగేళ్ళ సర్వీసులో ఏడెనిమిది మంది హెడ్మాస్టర్ల క్రింద పనిచేసిన రవణయ్యకు వినయంగాగాక మరొక రకంగా మాట్లాడ్డం చేతగాదు.

"ఐతే, రామాపురం వాళ్ళందరూ యిలా ప్రెసిడెంటుగారి యింటిచుట్టూ గిరికీలు కొట్టవచ్చునేమిటి?"

"అదికాదు బాబూ! ఉద్యోగంకోసం అప్లికేషను పెట్టుకున్నానూ...."

"అప్లికేషను పెట్టుకున్నావా? ఉద్యోగానికి! నువ్వు!- బలే బాగుంది, బాగుంది!" కారు డ్రయివరు నవ్వేశాడు. అది అచ్చంగా నవ్వుకాదు. రవణయ్యముందరున్న ప్రాణి ఏనుగకాదు. అయివుంటే దాన్ని సులభంగా ఘీంకారమని పేర్కొని వుండవచ్చు!

"ఉద్యోగం నాకు కాదు బాబూ? మా అబ్బాయికి!"

కానీ రవణయ్య తన కుమారుడికి సైతం ఉద్యోగాన్ని అర్థించడంలో కారుడ్రయివరుకు సామంజస్యం గోచరించలేదు!

"ఎవరికైతే నేమయ్యా! ప్రెసిడెంటుగారు ఉద్యోగాల నేమైనా పెప్పరమెంట్లలా జేబులో వేసుకుని తిరుగుతున్నారా, మారాం చేసినవాడికల్లా ఒకటిచ్చి, పొమ్మనడానికి! పో,పో. ఆరునెలల తర్వాత ఓసారి కనబడు, జూన్‌లో కొత్తగా అటెండర్లూ, ప్యూనులూ కావలసివస్తారు"

రవణయ్యకు కారు డ్రయివరు పైన హఠాత్తుగా జాలి కలిగింది. 'ఓయీ! కారు డ్రయివరూ! నీదెప్పుడూ క్రింద చూపేగదా! ఉన్నట్టుండి నీకీరోజున పైచూపు రమ్మంటే ఎక్కడి నుంచి వస్తుంది? నీ బుద్ధికి నా కొడుకు ప్యూనుగా, అటెండరుగా కనిపిస్తున్నాడా?' - రవణయ్య అప్రయత్నంగా నవ్వేశాడు.

"ఏమిటిది? వెళ్ళిపొమ్మన్నా!" అంటూ కారు డ్రయివరు విసుగుతో ముందుకు కదిలి వరుసగా నాలుగుసార్లు హారన్ మ్రోగించేశాడు.

"ఇదిగో సింహాద్రీ! ఏమిటాగోలా? తీరా మారా కాఫీ నీళ్ళయినా నోట్లో పోసుకోవాలా పనిలేదా! ప్రెసిడెంటు గారైతే మటుకూ, ఆయనకూ అన్న పానాదులు అవసరమే!"

రవణయ్యకు మొదటి మాటలు మాత్రం వినిపించాయి. ఆ తరువాత మెట్లు దిగుతూవున్న వెంకటసుబ్బయ్యగారూ, ఆయన్ను వెంబడిస్తున్న గౌరవనీయ వైతాళికుడూ కనిపించారు.

"ఏమిటో ప్రెసిడెంటు గిరీ! ఇదొక విశ్వామిత్ర సృష్టిలేవోయ్ రామనాథం! కలెక్టరీలు, గవర్నరీలు అలాటివన్నీ సాక్షాత్తుబ్రహ్మగారిసృష్టి. అవేమో మనకు రావు. ఇవేమో మనల్ని వదలవు."

"అంటే - జీతం బత్తెంలేని కొలువులన్న మాట!" రామనాథం బిగ్గరగా నవ్వేశాడు. చిత్రమేమిటంటే - రామనాథం మాట్లాడుతుంటే హేళనచేసినట్టే

వుంటుంది, కానీ, ఆ హేళనలో దబ్బకు లోపల యిక్షుఖండంలా, అందులో దాగివున్న తీయటి ద్రవంలా స్తోత్రపాఠం అంతర్గర్భితమై వుంటుంది.

"ఎక్కవోయ్ రామనాథం! దూరం లేదులే ట్రావెలర్స్ బంగళా దాకా వెళ్ళి వచ్చేద్దాం" అంటూ వెంకటసుబ్బయ్యగారు కారులో కూర్చున్నారు.

ఆయన చూపు కానేటట్టు భయభక్తులతో ఒదుగుళ్ళు పోతూ నిల్చునివున్న రవణయ్య చేతులు జోడించి "దండాలు బాబూ!" అన్నాడు.

"ఎవరూ?" అన్నారు వెంకటసుబ్బయ్యగారు. ఆ అనడం మాత్రం కారు డ్రయివరుకన్నా సరళంగానే అన్నారు.

"నేనా బాబూ! రామాపురం మిడిల్‌స్కూలు ప్యూన్ని."

"ఓహో నువ్వేకదూ! ఆ రోజున...."

రవణయ్య ఆనందానికి పట్టపగ్గాలేకపోయాయి. ఆ ఆనందాతిరేకంలో అతడు "అవును బాబూ నేనే! మరచిపోయారు కారు" అన్నాడు.

"ఎలా మరచిపోగలను! జన్మకి మరచిపోలేను! ఇలా రావోయ్ రామనాథం! ఇతగాడి మూలంగా నేను రెండు నెలలు కాయలా పడిలేచాను" అన్నారు వెంకటసుబ్బయ్యగారు.

"అలాగా!" అంటూ, ప్రెసిడెంటు గారంతటి వారిని రెండు నెలలు మంచంపైన పడుకోబెట్టిన నేపాళ మాంత్రికుడు ఒక్కసారి చూడదగినవాడే అనుకున్నట్టు రామనాథం కారు కీవలగా వచ్చాడు.

"అబ్బే, నేనేం చేశాను బాబూ?" భయంతో వ్రేళ్ళు నులుముకుంటూ అన్నాడు రవణయ్య.

"ఆదే చెబుతా విను రామనాథం! మండు టెండ. ఎండుదుమ్ము. అప్పుడు సింహాద్రి లేదులే- రామదాసున్నాడు. అతగాడు స్టీరింగు చక్రం దగ్గరకూర్చుంటే యింకేముంది? ఋతువర్ణుడికి నలుడు రథం తోలినట్టే! ఆ రామాపురం చేరేసరికి రోడ్డుపైన దుమ్మంతా నాపాలే అయిపోయింది. మంచి నీళ్ళు చేదమని నాలుగు బిందెలు తలమీద పోసేసుకున్నాను. హెడ్మాస్టరు నాలుగుసార్లు దగ్గరికి వచ్చి 'వంట చేయిస్తున్నానండీ!' అన్నాడు. కానీ ఏదీ ఎంతకూ ఆ వంటేదో కళ్ళబడదే! ఆ వంటా, దేవతా వస్త్రాలు రెండూ ఒకటయిపోయాయి. కడుపులో కొక్కులు త్రవ్వేస్తున్నాయి. ఆఖరుకు శోషే తగిలిందనుకో!"

"అమ్మయ్యో! అప్పుడేమైందేమైంది?" సజీవంగా వున్న ప్రెసిడెంటుగారే తనకా కథ చెబుతున్నారని రామనాథానికి తెలియదేమో - లేకుంటే అంత ఉత్కంఠ బొత్తిగా అనవసరం.

"అప్పుడీ పుణ్యాత్ముడు కనిపించాడు!" వెంకటసుబ్బయ్యగారు కథ చెప్పుకుంటూ పోతున్నారు. "బాబూ! ఎడనీరుకాయలు తెమ్మంటారా అన్నాడు. ప్రాణం లేచివచ్చింది. తెమ్మన్నాను. అప్పటికే వేడి తగిలివుందేమో, ఎడనీరు పుచ్చుకోడంతో ఒళ్ళంతా నిషా ఎక్కిపోయింది. సాయంత్రం అదేరోడ్డులో, అదే వాహనంలో పోయినంత దూరం మళ్ళీ తిరిగి రావడం జరిగిందా, యింకేముంది? ఎంతకావాలో అంతా అయింది. సాయంత్రానికి జలుబు. అర్ధరాత్రికి చలిజ్వరం, మరునాడు తెల్లవారేసరికి డాక్టరు మందులు, సూదులు, పత్యాలు..."

"ఇదంతా ఎలా వుందంటే..." వెంకటసుబ్బయ్యగారి గీతకు రామనాథం తన భాష్యాన్ని ప్రారంభించేశాడు; "నాకు భక్తులుగా నూరుజన్మాలు కావాలా, శత్రువులుగా మూడుజన్మలు కావాలా అన్నాడట విష్ణుదేవుడు! అలా మీకో అపకారం చేసైనా చేశాడుగానీ, అందుమూలంగా యితగాడు మీకింకా జ్ఞాపకముండి పోయాడు!"

"అది మరీ బాగుంది! మానవుడు తల్లడిల్లిపోతన్నాడు గదా అని అతడేదో తనచేతనయిందిచేస్తే, అది అపకారమా? మన గ్రహచారమను, ఒప్పుకుంటాను" అని వెంకటసుబ్బయ్యగారు రవణయ్యవైపు తిరిగి "ఇప్పుడేంపనిమీద వచ్చినట్టు?" అన్నాడు.

"చెబుతానుబాబూ, మా అబ్బాయి ఒకడున్నాడు. వాడు మొన్ననే...."

"ఉండుండు"- వెంకటసుబ్బయ్యగారి సన్నిధిలో ఎదుటివాడి వాక్యాలు కోల్ గాసు బస్సులు. అవి విధి నిర్ణయాన్ననుసరించి గమ్యస్థానం చేరనూవచ్చు, చేరకనూపోవచ్చును, రవణయ్య కడ్డుతగిలి ఆయన "అన్నట్టు, రామాపురం స్కూలుకు క్రొత్త హెడ్మాస్టరు వచ్చేశాడుగదూ?" అన్నారు.

"రానూవచ్చాడు, పోనూపోయాడు బాబూ, రెండు నెలల మెడికల్లీవులో!" అని, కాసేపు గుటకలు మ్రింగి అవకాశం దాటిపోతుందేమోనన్న కంగారుతో రవణయ్య "మావాడి సంగతి బాబూ! వాడు మొన్ననే యల్.టి.పాసయ్యాడు. దరఖాస్తు వ్రాసుకుని నెల రోజులయింది. మిమ్మల్నొకసారి చూచిపోదామని వచ్చాను" అన్నాడు.

వెంకటసుబ్బయ్యగారు తృళ్ళిపడి రామనాథం ముఖంలోకి చూచారు.

రామనాథం ముఖంలో ఆశ్చర్యం సుళ్లు తరుగుతోంది.

"చూచావటోయ్ రామనాథం! ఇతడి కొడుకు యల్.టి.ప్యాసయ్యాట్ట! తండ్రి డిస్ట్రిక్టుబోర్డు సర్వీసులో ప్యూను. కొడుకు యల్.టి.టీచరు. చూచావా తరతరానికీ తేడా?"

"నిజమే, నిజమే" అంటూ ముక్తాయించి రామనాథం రవణయ్యకేసి తిరిగి "ఇక నువు వెళ్ళవయ్యా! ఉదయం నక్క మొగంచూచి లేచినట్టున్నావు. ఒక తిక్కమళ్లితే ఆయన మీ అబ్బాయిని అదే రామాపురం స్కూల్లోనే హెడ్మాస్టరుగా వేసేయగలరు" అన్నాడు.

"లేకపోతే ఏమిటోయ్! ఈ పందికొక్కులేమైనా పాత కాణాచిని వదిలి పెట్టే రకమా! నలుగుర్ని వేశాము. నలుగురూ లీవు దాఖలు చేసి యింట్లో కూచున్నారు. ఈసారి ఏరికోరీ ఓ కుర్రాడినే వేసేద్దామనుకుంటున్నాను" అన్నారు వెంకటసుబ్బయ్యగారు.

"తమదయ, తమదయ" అన్నాడు రవణయ్య.

తన శల్యసారథ్యం ఘోరమైన అపజయానికి గురైనందువల్ల కాబోలు, రవణయ్యను కొఱకొఱచూస్తూ కోపాన్నంతా కారుపైకి మళ్ళించాడు సారథి సింహాద్రి!

* * *

సుష్టుగా అన్నం తిన్నతర్వాత, పచ్చివక్క, లేత తమలపాకు, రవ్వసున్నం, పాలఘాటు పొగాకు వీటి కలయికతో సిద్ధించిన మత్తులో రవణయ్య ఊహాలు రామాపురం బస్సు పరుగిడుతున్న ఉరవడితో శ్రుతికలిపాయో, లేక పందెం వేశాయో చెప్పడం కష్టం. ఏది తలముంచు కోరికగా కనిపిస్తూ పాతికేళ్లుగా తనను ఊరించిందో, అది సఫలమయ్యే సూచనలు గోచరమైనప్పుడు మానవుడికి అంత ఉద్వేగం అంత

సంభ్రమం కలగడంలో ఆశ్చర్యంలేదు. సూరిగాడి చదువు యింద్రజాలంలా జరిగింది కాదు. స్కాలర్‌షిప్పులూ, అవీ దొరికినమాట నిజమే, కానీ తనూ భార్యాబిడ్డలు యిక్కడ పచ్చిమంచినీళ్లు త్రాగి పస్తులు పడుకుంటేనే అక్కడ సూరిగాడు 'టీ'లు త్రాగి పరీక్షలకు చదువగలిగాడు. నలుగురు బిడ్డల తల్లి మంగమ్మ కట్టుకున్న చీరలో మాసికలు పెరిగినకొద్దీ, అణాకు టికాణా లేక తనకు జీబుగడ్డం పెరిగినకొద్దీ అక్కడ మంగమ్మ తొలిచూలు బిడ్డ, తన కళ్ళల్లో వెలుగు, చదువులో ఒక్కొక్క మెట్టే పైకి రాగలిగాడు. వాడు, తన సూరిగాడు! కండల్ని పీల్చి పిప్పిజేసి, ఎముకల్ని నుగ్గునూచజేసి ఈ లోకం తన వయసును దోపిడీచేస్తే చేసింది. ఇది తన సూరిగాణ్ణి ఏం చేయగలుగుతుంది? బెల్ నొక్కగానే ప్రత్యక్షమై, కన్ను విసరగానే పరుగెత్తి, పొఅబాటు చేయకపోయినా తిట్లుతిని, హెడ్మాస్టరు దగ్గరనుంచీ ఆడపిల్లలకు అల్లికపని నేర్పించే పంతులమ్మదాకా అందరికి లోకువై హీనుడుగా, దీనుడుగా బ్రతకడానికి తన సూరిగాడు ప్యూను కాదు-కాబోడు! ఇంతకన్నా తనకు కావలసిందేముంది?

"లేకేం? ఉంది!" రవణయ్య ఆలోచనా స్రవంతిలో యిదొక సుడిగుండం. తన శ్రమ ఒక మంచి మాటకు నోచుకోలేదు. తన సేవ యింత కృతజ్ఞతకు నోచుకోలేదు. ఎన్ని వార్షికోత్సవాలు, ఎన్ని మీటింగులు, ఎన్ని నాటకాలు! తను గోరీ దగ్గర గుంతనక్కలా ఆ ఆఫీసురూము దగ్గర పడిగాపులు పడుతుండగా ప్రేయర్ హాలు కవతల వీళ్ళకు ఉపన్యాసాలా? వీళ్లకు నాటకాలా? వీళ్ళకు పూలదండలా? తను అడగదలచుకున్నాడు. ఏభైయేళ్ళ పాత కట్టడం పైన జండా కొయ్యదగ్గర నిలబడి ఊరువూరంతా వినపడేటట్టు ఈ రోజు కాకపోతేనేం, రేపయినా అడిగితీరుతాడు. పురజనులారా! మీరు కూచోడానికి తెల్లవారింది మొదలు ప్రొద్దు వాటారేదాకా బెంచీలుమోసి తల బట్టగట్టిపోయిందెవడికి? ఓయీ ప్రెసిడెంట్! నీ మెడలో పూలదండకు బండలుపగిలే మండుటెండలో రెండుమైళ్లు పరుగెత్తి కాళ్ళు మాడ్చుకున్న దెవడు? అయ్యా ఆచారీ! వాడది చేశాడు. వీడిది చేశాడు. అందరికీ వందనాలు అంటూ ప్రతి మీటింగు చివరా వల్లించావే! నిజంగా చెమటోడ్చి చచ్చి సున్నమైనవాడెవడో కనిపించలేదా నీకు? ఓయీ శంకర్రావ్! నాకూ తల్లిదండ్రులు పెట్టిన పేరొకటుందని నీకు తెలియదూ? నువ్వు నన్ను 'ఒరేయ్, ఒరేయ్' అనా పిలవడం?

రవణయ్య తలపులు గనుక ఆచారిపైన, శంకర్రావు పైన కేంద్రీకృతమైతే మళ్ళీ ఒక మానాన అక్కడినుంచీ కదలవు.

అన్నట్టు ఆ రోజు తెల్లవారుజామున రవణయ్య కలల్లో విహరించిన నలుగురైదుగురిలో ఈ ఆచారి, శంకర్రావులుగూడా వున్నార్రు!

ఆచారి సన్నగా పసిరిక పాములా వుంటాడు. కానీ పసిరిక పాము కరవదంటారు. ఆచారి పరుషవాక్కులతో కరవగలడు. రూక్షవీక్షణాలతో పొడువగలడు. హుంకారాలతో ఱంపపుకోత కోయగలడు.

ఆచారి ఎనిమిదిన్నరకల్లా పాఠశాలకు విజయం చేస్తాడు. ఎందరు టీచర్లు స్కూలుకు రావడంలేదు? కానీ ఆచారి రావడం అదొక రాజఠీవి! తన తిట్లూ, హుంకారాలే తనకు బరాబరులు నలుపుతుండగా, నాకు నాకే బహుపరాక్ అన్నట్టు తల వెనక్కు, కాళ్ళు ముందుకు వేస్తూ అతడు స్కూల్లో ప్రవేశిస్తుంటే టీచర్లు అత్తచాటు కోడళ్ళు, కుర్రాళ్ళు కుక్కిన పేనులు!

టీచర్స్ రూములో ఆచారిది అప్రతిహతమైన ఏలుబడి! అతడు కుర్చీలో వుండగా సహోపాధ్యాయులు కిముక్కని నోరు తెరువరు. తప్పిదారీ ఆ కవిబాగా వ్రాశాడనీ, ఒకానొక బొమ్మ బాగుందనీ, ఫలానా సినిమాపాటలో మలుపు మధురంగా వుందనీ, నువ్వన్నావంటే అంతటితో నీకు కీడు మూడినట్టే? ఆమాట నువ్వన్నావుగనుక ఆచారి దృష్టిలో ఆ కవి వ్రాసింది చెత్త. ఆ బొమ్మ అసహ్యం. ఆ పాట అధ్వాన్నం. అదృష్టవశాత్తు ఆయా కళాకారుల పూర్వజన్మ సుకృతం కొద్దీ ఆచారి దృష్టిలో ఎవరి కృషి అయినా గుర్తింపుకు రావచ్చు. కానీ అలా ఒక విషయాన్ని ప్రశంసించే అధికారం, విమర్శించే పరిజ్ఞానం మాత్రం నీకు లేనేలేవు. లాభంలేదు. ఆచారితో వాదించి లాభంలేదు! ఆచారి ఎదుటివాడి ఆభిప్రాయాల పాలిటికి అలిఘర్ తాళం. దాన్ని తెరిచే తాళంచెవి భువిలో లేదు!

ఆశ్చర్య మేమిటంటే, యింతటివాడు ఆచారి హెడ్మాస్టరని పేరుబెట్టి ఒక కట్టుకంబాన్ని చూపిస్తే దాని ఎదుట అవనత శిరస్కుడై, అంజలిబద్ధుడై నిలిచిపోతాడు. ఆచారి నిర్ణయరీత్యా, అసంఖ్యాక మానవజాతిలో ప్రప్రథముడు ప్రధానోపాధ్యాయుడు. చిట్టచివరివాడు పాఠశాల బంట్రోతు!

స్కూలు స్టాపులో ఆచారిని మంచిచేసుకోవడానికి ప్రయత్నించి విఫలులైపోయిన దైవోపహతుల్లో రవణయ్య ఒకడు. రవణయ్యకు దీపావళి దీపావళి కాదు. సంక్రాంతి సంక్రాంతి కాదు. ఆచారి కోపానలం తనపైకి ప్రసరించినరోజు రవణయ్యకు దీపావళి. ఆచారి హెడ్మాస్టరు దగ్గర తన అప్రయోజకత్వాన్ని వివరించినరోజు రవణయ్యకు సంక్రాంతి. ఆచారి తనను కూచోనివ్వడు. నిలుచోనివ్వడు. నిశ్చింతగా నిద్రపోనివ్వడు తనెప్పుడో ఈ స్కూలుకు ఋణపడ్డాడు. ఆ ఋణాన్ని చక్రవడ్డీతో వసూలు చేస్తున్న నక్షత్రకుడు ఆచారి!

'మనుషులు రావచ్చు, పోచ్చు, కానీ నేను నిరంతరం ప్రవహిస్తూ వుంటాను' అన్నదట ఒక సెలయేరు! ఆ విధంగా పాఠశాలను అంటి పెట్టుకున్న వారిలో ఆచారి తర్వాత చెప్పుకోదగ్గ వ్యక్తి శంకర్రావు. శంకర్రావు ఆచారికి ఛాయామాత్రుడుగా నటిస్తాడు. కానీ నిజానికి శంకర్రావుకో ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వముంది. డబ్బు ఆదాచేయడం అతడి జీవితలక్ష్యం. ఏ అదనులో ఎక్కడెక్కడ ఏయే వస్తువులు దొరుకుతాయో శంకర్రావుకు తెలిసినట్టు మరొకరికి తెలియదు. శంకర్రావు కళ్ళద్దాలను మరచిపోయి స్కూలుకు రాగలడు! టైమ్‌టేబిల్ మరిచిపోయి క్లాసుకుపోకుండా టీచర్స్ రూములో కూచోగలడు! కాని ప్రతి ఆదివారం రోజునా రవణయ్యకొక పొరుగూరి ప్రయాణాన్ని నిర్ధారించడంలో మాత్రం అతడు అప్రమత్తుడు!

శంకర్రావుభార్య జిహ్వాచాపల్యం రవణయ్యను రామాపురం నుంచి అయిదు మైళ్ళలోవున్న రెడ్డిగారి నిమ్మతోటకు ఎన్నిసార్లు నడిపించిందో ఎవరికెరుక? రవణయ్య అనే భారవహన యంత్రంమీదుగా ఎన్ని టన్నుల వంటచెఱకు, ఎన్ని బారువుల చింతపండు శంకర్రావిల్లు చేరుకున్నాయో ఎవరికి తెలుసు?

ప్రొద్దు గ్రుంకేసరికి రామాపురంలో మిడిల్‌స్కూలు కెదురుగా బస్సు ఆగింది. రవణయ్య బస్సు దిగి మెల్లగా యింటిదారి పట్టాడు. బుడ్డీదీపం దగ్గర కూచుని ఏదో పుస్తకం చదువుకుంటున్న సూర్యనారాయణ రవణయ్య లోపలికి రాగానే "కామాక్షి! నాన్నొచ్చాడు నీళ్ళివ్వు" అని చెల్లెల్ని కేకవేశాడు.

కామాక్షి చేతిలోనుంచి నీళ్ళగ్లాసును తీసుకుంటూ రవణయ్య బియ్యం గాలిస్తున్న భార్యవైపు తిరిగి “మనం వెళ్ళినపని కాయో, పండో చెప్పుకో” అన్నాడు.

“కాయెందు కౌతుంది?” పండే ఔతుంది” అంది మంగమ్మ.

“నువ్వేమంటావురా సూరీ? అన్నాడు రవణయ్య.

సూర్యనారాయణ నవ్వుతూ అన్నాడు: “అమ్మ మాట ఎప్పుడు పొల్లుపోయింది నాన్నా? నేను ప్రతిసారి కాలేజికి వెళ్ళినప్పుడూ ‘పరీక్షవుతావులే, వెళ్ళిరా నాయనా’ అనేది. ఆ మాట అక్షరాలా జరిగింది. ఇప్పుడూ అంతే!”

* * *

అయిదోరోజు ఉదయం పదిగంటలకు మామూలు ప్రకారం రామాపురం మిడిల్‌స్కూల్లో ఫస్టుబెల్ మ్రోగింది. ‘హెడ్మాస్టరు ఇన్‌చార్జ్’గా వున్న ఆచారి ప్రార్థనానంతరం విద్యార్థులకు సర్వమానవ సౌభ్రాతృత్వాన్ని గురించి నాలుగు మంచి మాటలు ఉపదేశించి ఆఫీసురూముకు తిరిగివస్తూ, వరండాలో నిల్చున్న రవణయ్యను చూచి “టపా వచ్చిందా?” అని ప్రశ్నించాడు.

“ఇప్పుడే వచ్చింది బాబూ! టేబిలుపైన వుంచాను” అన్నాడు రవణయ్య.

ఆ తరువాత ఏం జరిగిందో రవణయ్యకు తెలియదు. ఆఫీసు రూములో ప్రవేశించిన అయిదు నిమిషాలకు ఆచారి “శంకర్రావ్, శంకర్రావ్!” అంటూ ఓ గావుకేక పెట్టేశాడు.

అటు టీచర్స్ రూములోనుంచి శంకర్రావు, యిటు వరండాలో నుంచి రవణయ్య ఆఫీసు రూములో అడుగుబెట్టేసరికి పరిస్థితి ప్రమాదకరంగా వుంది. ఆచారి ముఖంలో నెత్తురుచుక్క లేదు. ఆది భయమో, విస్మయమో, మరొకటో గానీ అతడు నిలువునా కంపించిపోతున్నాడు.

“ఏమిటీ? ఏం జరిగింది?” అంటూ శంకర్రావు టేబిలుపైన పడివున్న కాగితాన్ని పైకిదీసి ఒకసారి చివరిదాకా చదివేశాడు. క్షణంలో అతడి ముఖకవళికలు సైతం మారిపోయాయి. నిటారుగా నిలుచోలేక అతడు మొదట టేబిలు పైకివంగి, ఆ తరువాత దబాలున కుర్చీలో కూలబడిపోయాడు.

అంతే! ఆరోజు మధ్యాహ్నంవరకూ ఆచారి, శంకర్రావు లిద్దరూ చేతలుడిగిన విగ్రహాలు! కత్తులూ కటార్లు చేతబట్టుకుని డాక్టరు మంచంప్రక్కన నిలబడి వుండగా, అపాయకరమైన ఆపరేషను కోసం మత్తులో పడివున్న రోగులు!

రవణయ్య యథాప్రకారం ప్రతి పీరియడ్ చివరి గంటకొట్టాడు. తోటలో చెట్లకన్నింటికీ నీళ్ళు చేదిపోశాడు. మధ్యాహ్నం కుర్రాళ్ళతోబాటు ఆదరాబాదరా తనూ యింటికి బయల్దేరాడు.

కానీ రవణయ్యకు యింటిలో తనాశించినంత ఆనందకరమైన వాతావరణం ద్యోతకం కాలేదు. అతడికోసం వాకిటిదగ్గరే కాచుకునివున్న సూర్యనారాయణ జేబులోనుంచీ ఓ కవరు పైకితీసి “ఇదంతా ఏమిటి నాన్నా! ఎక్కడో చీకూచింతా లేకుండా అసిస్టెంటుగా పనిచేయడంపోయి ఈబాదరబందీ అంతా దేనికి చెప్పు?” అన్నాడు.

ఏం చెప్పాలో తోచక రవణయ్య కుమారుడి మ్రోల తటపటాయిస్తుండగానే లోపలినుంచి మంగమ్మ అందుకుంది.

"తల్లి కడుపులోనుంచే ఎవరూ నేర్చుక రాలేదులే నాయనా! పాడంగా పాడంగా పాట అదే వస్తుంది. పోనీ, నీకు తెలిసినంతవరకూ చెయ్యి. కొట్టి కొఖతేస్తారేమిటి? తెలీందానికి మీ నాన్న అక్కడే వున్నాడుగా!"

"నీకు తెలియదే అమ్మా! నువ్వూరుకో" అన్నాడు చిరాగ్గా సూర్యనారాయణ.

తండ్రి కొడుకూ భోజనాలకు కూచున్నారు. మంగమ్మ కంచాలు పెట్టి అన్నం వడ్డిస్తోంది.

అన్నం తినబోతూ సూర్యనారాయణ తల పైకెత్తి "నాకు తెలుసు నాన్నా! ఇదంతా నువ్వు చేసిన పనే" అన్నాడు.

రవణయ్య నేరస్తుడికి మల్లే తలవంచుకుని కంచం ఖాళీచేయడానికి ఉపక్రమించాడు.

ఉట్టిలోనుంచి మజ్జిగ తీసుకుని మంగమ్మ రవణయ్యకు కాస్త దగ్గరగా కూచుంటూ "ఐతే ఏమయ్యా! ఇన్ని రోజులూ మధ్యానాల్లో నువ్వొక్కడివే వచ్చి 'కాలేదా, యింకా అన్నంకాలేదా?' అంటూ ఎగిరెగిరి పడేవాడివి. ఇక రేపటినుంచీ అబ్బా, కొడుకూ యిద్దరూ కలిసి వచ్చి నన్ను రాపుక తింటారన్న మాట?" అంది.

"ఒసే వెర్రిమొహమా!" అని రవణయ్య ఓ గ్లాసుడు నీళ్ళు గుక్కపట్టి త్రాగేశాడు. "నీకు నేనూ, అబ్బాయి ఒకటిగానే కనిపిస్తున్నామేమిటి? వాడికేం! వాడు కావలిస్తే ఓ సైకిలు కొనుక్కోగలడు. లేదా వేళకింత అన్నం ఎవరి చేతనైనా...."

"నాన్నా!" ఉక్కిరిబిక్కిరైపోతూ బిగ్గరగా అరిచేశాడు సూర్యనారాయణ.

"ఎందుకురా బాబూ అంతకోపం! హెడ్మాస్టరింటికీ, స్కూలుకీ అన్నం మోసి మీ నాన్న కాళ్ళు వాచిపోయాయి. చేతి కెదిగిన పిల్ల యింట్లో వంట చేసుకుంటుంది. నా కంతకంటే పనేముంది గనుక! నీకు నేనన్నం తెస్తాన్లే. కొడుక్కి తల్లి అన్నం తెచ్చి పెట్టడం తప్పేమీకాదు."

"ఐతే, నీ కొడుకు హెడ్మాస్టరీ చేస్తున్నాడని నువ్వు యింటికి స్కూలుకూ అన్నం మోస్తావా అమ్మా?" అన్నాడు దీనంగా సూర్యనారాయణ.

మంగమ్మ చేతుల్ని ముందుకుసాచి "ఈ చేతులు ఏ హెడ్మాస్టరింట్లో చాకిరీ చేయలేదురా నాయనా? చూడు - బొబ్బ ఎక్కని చోటుందేమో! ఇక నీకు చేస్తేనా నేనరిగిపోయేది?" అంది.

సూర్యనారాయణ కంచం అవతలకి తోసి, పెరట్లోకి వెళ్ళి చేయి కడుక్కున్నాడు.

* * *

మరునాడు ఉదయంనుంచీ సాయంత్రం వరకూ రవణయ్యకు తీరిగ్గానే గడచిపోయింది. సూర్యనారాయణ ఉదయం పది గంటలకు ఛార్జీ పుచ్చుకున్నాడు. పదకొండు గంటలప్పుడు ఓ మెమో వ్రాసి, జీతం చెల్లించడానికని ఆఫీసురూము దగ్గరికి వచ్చిన కుర్రాడి చేతికిచ్చి, టీచర్లకు చూపి సంతకాలు తీసుకరమ్మన్నాడు. ఇంతకాలంగా తను చేస్తున్నపనిని ఈరోజు మరొకడెందుకు చేయాలో రవణయ్య కర్థంకాలేదు. కుర్రాడి కద్దుతగిలి, మెమోను తీసుకుని రవణయ్య తనే స్కూలు పైకి బయల్దేరాడు. భగీరథుణ్ణి వెన్నంటిన గంగా ప్రవాహంలా ఆరోజు రవణయ్య నడచినంత మేరకూ నిశ్శబ్దమే తాండవించింది. మెమోను టేబిల్ పైకి విసరి అతడు క్లాసు రూములో నిల్చున్న ఒకటి, ఒకటిన్నర నిమిషంపాటూ విద్యార్థులు విద్యార్థులు కారు, ఉపాధ్యాయుడు ఉపాధ్యాయుడుకాడు. ప్రేక్షకులకు చిరపరిచితమైన నాటకంలో

అలవాటుగా సేవకుడి పాత్ర ధరించే నటుడు, ఉన్నట్టుండి రంగంపైన రాజుగా ప్రత్యక్షమైతే ఆ పరిస్థితి కొంత ఎబ్బెట్టుగా వుండక తప్పదు. నిన్నటివరకూ వీడు సేవకవేషధారే కదా అన్న చులకన భావమూ, ఆ క్షణంలో అతడు ప్రదర్శిస్తున్న రాజఠీవిపట్ల అసహనమూ ప్రేక్షకులకు కలిగి తీరుతుంది. కానీ అది నాటకం కావడంవల్ల బూటకమనీ, నిజానికి ఆ నటుడు సేవకుడికంటే రాజుకంటే, భిన్నుడయిన వేరొకవ్యక్తి అన్న స్పృహ ప్రేక్షకులకు అప్పటికో, మరికొంత సేపటికో కలుగకపోదు. కానీ రవణయ్య విషయం అలాటిది కాదు. జగన్నాటక రంగంలో అతడిది బంట్రోతు పాత్ర. జన్మతహా రవణయ్య అమాయకుడు, నిర్ధనుడు. అందువల్ల పరాభవాలకు సన్నిహితుడు. పరాభవాలకు ప్రతీకారం నెరపదలచుకుంటే రవణయ్య ముమ్ముందుగా లాటరీలో ఓ లక్షరూపాయలు గెలవగలగాలి. కానీ రవణయ్యకు లాటరీపైన నమ్మకంలేదు. ఐనా, అతడు ఒక విచిత్రమైన లాటరీలో పాల్గొన్నాడు. సంపాదనలో తినీతినకా సగానికి పైగా మిగిల్చి, ఆ డబ్బును కుర్రాడి చదువుపైన వెచ్చించడం లాటరీగాక మరేమిటి? వాడు చదువుతాడని ఏం నమ్మకం? తీరా పరీక్షల్లో పల్టీకొట్టి దేశంపైన వెళ్ళిపోతే? అదృష్టవశాత్తు రవణయ్య ఈ లాటరీలో గెలిచాడు! అందువల్ల అతడి స్థానంలో మార్పుకలగనిమాట నిజమేకానీ ఆ స్థానానికి బలం చేకూరిందనిమాత్రం ఒప్పుకోక తప్పదు.

రవణయ్య ఆఫీసు రూము దగ్గరికి వచ్చేసరికి సూర్యనారాయణ కుర్చీలో లేడు. మెమోను టేబిలుపైన వుంచి రవణయ్య గడియారంవైపు చూచాడు. రెండు ముళ్ళూ పన్నెండు దగ్గర కలుసుకుంటున్నాయి. అంటే మూడో పీరియడు ఆఖరు కావడాని కింకా పదిహేను నిమిషాలున్నాయన్నమట! రవణయ్య బుర్రలో ఓ ఆలోచన మెరపులా మెరిసింది. ఇంత కాలం తను పిరియడ్ల ననుసరించి బెల్ కొట్టాడు. ఇకమీదట అలాకాదు! ఇంక తన ననుసరించే పీరియడ్లు జరుగుతాయి!....అతడు చరచరా బయటికి వచ్చి మూడుసార్లు బెల్ మ్రోగించేశాడు!

నాలుగో పీరియడ్ ప్రారంభం కాగానే రవణయ్య తోటలోపలికి వెళ్ళి ఓ మూలగా చెట్టు క్రింద పైపంచ పరుచుకున్నాడు. ముఖాలు వెలవెలబోతుండగా గదుల్లోనుంచి బయటికి వస్తున్న టీచర్లను చూస్తుంటే అతడికి నవ్వాగిందికాదు. అప్పుడే ఏమయింది వీళ్ళపని? ముందుంది ముసళ్ళపండగ! ముప్పతిప్పలుపెట్టి వీళ్ళని మూడు చెరువుల నీళ్ళు త్రాగించకపోతే తన పేరు రవణయ్యకాదు!

విరియబూసిన దేవగన్నేరు పువ్వులపై న్నుంచి తోటలో గాలి చల్లగా, మత్తుగా వీస్తోంది. రవణయ్య చిటికె వేస్తూ ఆవులించి కళ్ళుమూసుకున్నాడు. మరి కొంతసేపటికి అతడికి నిద్ర గూడా పట్టివుండేదే! కానీ యింతలో వెదురు తడిక తెరచుకున్నట్టు అలికిడి వినరావంతో రవణయ్య కళ్ళు తెరిచాడు. వచ్చెడివాడు ఆచారి!

ఆచారి క్లాసు రూమును, టీచర్సు రూమును వదలిపెట్టి అప్పుడప్పుడూ తోటలో ఎందుకు ప్రవేశిస్తాడో రవణయ్యకు బాగా తెలుసు. ఆచారి నాలుగైదు రోజులపాటు తిండీతీర్థం లేకపోయినా వుండిపోగలడు గానీ గంట కొక్కసారిగుక్కెడు పొగను సేవించకపోతే మాత్రం బ్రతుకలేడు. ఆ విధంగా ధూమేశ్వరీ ఉపాసకుల్లో ఆచారి పరమనైష్ఠికుడు.

ఆచారిని చూడగానే రవణయ్య బుర్రలో రెండోసారిగా మళ్ళీ ఓ మెరుపు మెరిసింది. ఆ మెరుపుకు వెనుక మేఘానికి మూలం ఏడెనిమిదేళ్ళ క్రితం జరిగిన

సంఘటన : ఓ రోజు సాయంత్రం తను బజారుకు వెళ్ళి ఆచారికి అకౌంటువున్న అంగట్లోనుంచి ఓ బీడికట్ట తీసుకొచ్చాడు. అప్పటికి తనకు రొమ్ముపడిశం పట్టి నాలుగురోజులయింది. తను చేసిన నేరమల్లా 'ఒక్క బీడి యిస్తారా బాబూ' అని అడగటమే! ఆచారి అగ్గిపోయాడు తనకు అంతరాలు తెలియవని ఆడిపోశాడు. అంతటతో వూరుకున్నా నయమే! ఫిర్యాదు హెడ్మాస్టరుదాకా తీసుకెళ్లాడు. ఆ హెడ్మాస్టరుకు ఆచారి మాట వేదవాక్యం! ఆచారి తనపట్ల కినుక ప్రదర్శించడమే తరువాయి, ఆ హెడ్మాస్టరు తన నీ పాయిలో పెట్టి, ఆ పాయిలో తీయడమే తన దినకృత్యంగా పెట్టుకున్నాడు.

దేవగన్నేరు చెట్టు క్రింద పడుకున్న రవణయ్య చివాలున లేచి కూచున్నాడు. ఆచారికి వినపడేటట్టు గొంతు సవరించుకుని 'మేష్టారూ!' అన్నాడు.

పిలుపు వినిపించగానే ఆచారి తృళ్ళిపడ్డాడు. అతడి కెందుకో భయం కలిగింది. అతడు అక్కడినుంచి చల్లగా జారుకుందామనిగూడా తలపోశాడు.

"మిమ్మల్నే మేష్టారూ! ఇలా రండి, వెళ్ళిపోదురుగాని."

ఆచారి ఆ ప్రయత్నంగా రవణయ్యను సమీపించాడు.

రవణయ్య జేబులోనుంచి ఓ బీడీకట్ట పైకి తీసి, అందులోనుంచి ఓ బీడిమాత్రం తీసుకుని "తీసుకోండి మేష్టారూ!" అంటూ చేయి చాచాడు.

ఆచారి ఆశ్చర్యంతో నోరు తెరిచేశాడు.

"బీడి మేష్టారూ! గడియారం మార్కుది." రవణయ్య వర్ణింపసాగాడు. "గుంటూరు పొగాకుగదా, ఒంటికి చాలా మంచిది. మొన్న మొన్ననే బజారుకు వచ్చింది. మీరూ వినేవుంటారు. జండాలు చేతబట్టుకుని కుర్రాళ్ళిద్దరు వీధుల వెంబడి అరుస్తుంటారు: గోపాలం!- ఏంసార్ - ఎక్కడకోయ్ - బజారుకండీ- ఎందుకోసం- బీడికోసం - ఏంబీడి - గడియారం మార్కు........."

ఆచారి శరీరం పైన తేళ్ళూ, జెర్రులూ ప్రాకుతున్నాయి. మరొకరికయితే రవణయ్య ప్రవర్తనకు అప్పటికప్పుడు అర్థం గోచరించి వుండేదోకాదో చెప్పడం కష్టం! ఆచారి సూక్ష్మగ్రాహి. అసలు కారణమేదో, అతడిట్టే పసిగట్టేశాడు. ఐనా యిదేం ప్రతీకారం! కాక మరేమిటి? ఇతడు రవణయ్యేనా? కాదు. సూది గుచ్చినందుకు కోప్పడి దర్జీవాడి పైన బురద నీళ్ళు క్రుమ్మరించిన ఏనుగ వీడు! ఈ ఏనుగ తొండం పైకెత్తి, మీదికి దూకితే తనేం చేయగలడు? ఆచారి అడుగు వెనక్కుతీశాడు. నిమిషంలో తడిక దాటుకుని దూరంగా వెళ్ళిపోయాడు.

నాలుగో పీరియడు పూర్తికావస్తోంది. న్యాయాధిపతిమ్రోల తన నిర్దోషిత్వాన్ని సహేతుకంగా సమర్థించుకోలేని నేరస్థుడికి మల్లే, సెకండు ఫారం 'సి' సెక్షనులో నలభై మంది కుర్రాళ్ళ ఎదుట శంకర్రావు వ్యాసానికి వలయపరిధికి గల నిష్పత్తిని విశదీకరించలేక సతమతమైపోతున్నాడు. వివిధ పాఠ్యభాగాలతో బుర్ర వేడెక్కిపోయిన తర్వాత, ఎప్పుడెప్పుడు యింటికిపోయి కంచాలపైన కలియబడుదామా అని కాచుకుని కూర్చున్న విద్యార్థులకు లెక్కలు బోధించవలసి రావడం ఉపాధ్యాయుడికి శిక్షలాంటింది. ఈ శిక్ష టైమ్‌టేబిల్ తయారువుతున్న రోజుల్లో శంకర్రావు ఆచారికి పది రూపాయలు అప్పివ్వడంలో తామసించి నందుకు సద్యఃఫలితం! శంకర్రావు లోలోపల ఆచారిని తిట్టుకుంటూ, బెల్ కోసం చెవులు రిక్కించుకుని కుర్చీలో స్తబ్ధుడై కూచున్నాడు.

కానీ ఒంటిగంటకు సరిగ్గా గంట మ్రోగలేదు. శంకర్రావు ఓర్పును పరీక్షించడానికి నిశ్చయించుకున్నటువంటిదై అతడి చేతిగడియారంలో పెద్ద ముల్లు పన్నెండు దగ్గర బయలుదేరి ఒకటి రెండు మూడు నాలుగు మజిలీలను దాటుకుంటూ ముందుకు వెళ్ళిపోతోంది.

దిక్కులు దోచక శంకర్రావు ఏడుపు మొహం పెట్టి కుర్చీలో అలాగే కూలబడివుండగా, ప్రక్క గదిలోనుంచి ఓ సహోపాధ్యాయుడు బయటికి వచ్చి "శంకర్రావుగారూ! ఓ మాట" అన్నాడు.

"ఏమిటీ - ఏమిటీ?" అంటూ శంకర్రావు వరండాలోకి పరుగుదీశాడు.

"ఈ రోజు గంట మ్రోగదు." సహోపాధ్యాయుడు శంకర్రావు చెవులో రహస్యం ప్రకటించేశాడు.

"ఏం! ఎందుకని?"

"రవణయ్య తోటలో చెట్టుక్రింద గాఢనిద్రా పరవశుడైవున్నాడు."

"హతోస్మి, హతోస్మి!" అనుకున్నాడు శంకర్రావు. అనుకున్న అయిదు నిమిషాలకు స్కూలు ప్యూపిల్స్ లీడరు ధర్మమా అని గంట మ్రోగింది.

కుర్రాళ్ళు విహంగాల్లా తుర్రున పారిపోయారు. టీచర్స్ రూముకు వెళ్ళి, అక్కడ హెడ్మాస్టరు కళ్ళపడడానికి మనస్కరించక శంకర్రావు తన చేతి సంచిని కూర్చున్న గదిలోకే తెప్పించుకున్నాడు. ఇంటికీ స్కూలుకూ ఒక మైలు దూరం వుండడంచేత మధ్యాహ్నానికి అవసరమైన ఉపాహారం సంచిలో వుంచి తెచ్చుకోడం శంకర్రావు వాడుక. ఆచేతి సంచి శంకర్రావు పాలిటికి గారడివాడిబుట్ట! అందులోనుంచి ఖాద్య పదార్థంలాంటి దేదయినా బయటపడవచ్చు. శంకర్రావు ఆత్రంగా సంచిలో చేయిపెట్టి చూచాడు. అతడి నాలుక పెదవులు మధుర రసాస్వాదనకు తొట్రుబాటుపడ్డాయి. అవి మల్‌గూబా మామిడిపళ్ళు!

శంకర్రావు జేబులోనుంచి పేనాకత్తి పైకి తీశాడు. ఆప్యాయంగా పళ్ళను స్పృశిస్తూ మొదట జీడిమాత్రం కోసిపారవేశాడు. ఆ తర్వాత చాకచక్యంగా పై పొట్టు తీసివేయడానికి ఉపక్రమించాడు. మెల్లగా గది తలుపులు తెరుచుకున్నాయి.

రవణయ్య గదిలో ప్రవేశించాడు.

రవణయ్యను చూస్తూ శంకర్రావు తెల్లబోయాడు.

రవణయ్య సరాసరి టేబిల్ దగ్గరికి వచ్చి రెండు చేతుల్తోనూ రెండు మామిడిపళ్ళు తీసుకుని శంకర్రావుకు ఎట్టఎదుట దస్కులో కూచున్నాడు.

కదిలితే పైనపడుతుందేమోనన్న భయంతో ఆకలిగొన్న వ్యాఘ్రం ముందు చేతలుడిగి నిల్చున్న నిరాయుధుడైపోయాడు శంకర్రావు! అతడలా మిడిగ్రుడ్లుతో బిక్కరించి చూస్తుండగానే రవణయ్య చేతుల్లో టెంకలు మినహాగా పళ్ళు మటుమాయమైపోయాయి.

ద్వారంగుండా టెంకల్ని బయటికి విసరి రవణయ్య పైకిలేస్తూ, "తిండిపోతు రెండు మామిడి పళ్ళతో సరిపెట్టుకోగలడా మేష్టారూ! వాడి కాకలి ఎక్కువగదూ?" అన్నాడు.

కరాఘాతం తిన్నట్టు శంకర్రావు ముఖం పాలిపోయింది.

"మీరూ మీ ఆవిడా కూడబలుక్కుని నాకు తిండిపోతని పేరుబెట్టి నాలుగేళ్ళయిందా మేష్టారూ! గంపెడు అరటిపళ్ళలో రెండంటే రెండుపళ్ళు తినడమే

గదా నా తప్పు! అప్పటినుంచీ నాలుగణాలిచ్చి సంతకు పంపినప్పుడల్లా నేనేదో మ్రింగి వూరుకుంటాననే కదూ మీ అనుమానం? నిజమే. నేను తిండిపోతుని. నాకు రెండుపళ్ళు చాలవు. ఆ మిగిలిన పళ్ళనుగూడా అలాగే వుంచండి. ఓ లోటా నీళ్ళు త్రాగి యిప్పుడే వస్తాను."

రవణయ్య చరచరా బయటికి వెళ్ళిపోయాడు.

* * *

ఆ రోజు రాత్రి ఎనిమిది గంటలవరకు రవణయ్య పూరిపాకలో జరిగిన చిన్న సంఘటనతో ఈ కథ సమాప్తమవుతుంది.

అన్నంతిని ఆరుబయట కూర్చున్న రవణయ్య భార్యను పిలిచి "చూశావా, నీ కొడుకేం చేశాడో?" అన్నాడు.

"ఏం చేశాడు?" నింపాదిగా ప్రశ్నించింది మంగమ్మ.

"సెలవు దరఖాస్తులో నాచేత సంతకం పెట్టించుకున్నాడు"

"మంచిపని చేశాడు. నువ్వింతకాలం చేసిన ఊడిగం చాల్లే."

"ఊఁహు. నావల్లకాదు. ఇంటిదగ్గర నన్ను గోళ్ళుగిల్లుకుంటూ కూచోమంటావేమిటి?" గద్దించాడు రవణయ్య.

"ఇంటిదగ్గర కూచోవద్దు. స్కూలుకెళ్ళి తోటలో చల్లగా పడుకో. బా.....గుంటుంది" అంటూ రాగం తీసింది మంగమ్మ.

"ఏమిటేమిటి?" రవణయ్య భార్యదగ్గరగా వెళ్తూ కంగారుగా ప్రశ్నించాడు. "వాడేమైనా చెప్పాడా నీతో?"

"అంతా చెప్పాడు. ఐనా నువు స్కూలు జరుగుతుండగానా నిద్రపోయేది! ఇదేం ఆగబోగమబ్బా!" మంగమ్మ ముక్కుమీది వేలేసుకుని ఆశ్చర్యం వ్యక్తం చేసింది.

"ఒశేవ్ ఆగాగు! వాడు హెడ్మాస్టరు. నువు వాడి తల్లివి. మీరిద్దరూ చేరి నాపైన సవారీ చేయదలచుకున్నారల్లే వుంది! ఊఁహు, అదేం జరగదు. అందుకే నేను సెలవు పెట్టేశాను. తెలుసా?"

'ఇంతకు మునుపు తనచేత కొడుకే సెలవు పెట్టించాడన్నాడు. ఇప్పుడు తనే సెలవు పెట్టా నంటున్నాడు. ఇతగాడి మాటలెప్పుడూ ఇంతేగదా!' విసుక్కుంటూ లోపలికి వెళ్ళిపోయింది మంగమ్మ.

♦ 'భారతి' మాసపత్రిక - 1963 ♦